

E. C. RICART: L'EMPREMTA DE LES AIGÜES SEDOSES I DAURADES DE LA FUSTA DE BOIX

Miquel Marzal i Ortiz, Bibliotecari i Llicenciat en Documentació.
Míriam Albà Pujol, Bibliotecària i Llicenciada en Documentació.

9

Ara que es commemoren els cinquanta anys de la mort d'Enric Cristòfol Ricart, la Biblioteca ho ha aprofitat per treure a la llum un catàleg de les proves d'assaig que el gravador va aplegar en dos àlbums durant la seva llarga carrera artística. Fins ara, aquest material ha servit per a estudis sobre l'obra de Ricart, tant dels aspectes tècnics com dels temàtics. En aquest article s'estudien els àlbums com una obra més del gravador. S'han afegit uns apunts biogràfics per situar el personatge en la seva època i els àlbums en el conjunt de la seva obra.

INTRODUCCIÓ

Fa sis anys, la Biblioteca va iniciar la catalogació dels dos àlbums que contenen les gairebé tres mil proves d'assaig dels gravats que va fer Enric C. Ricart. En un principi el motiu de la catalogació només era identificar i descriure cadascuna de les proves. De seguida, però, es va veure que treballant-la podia anar més enllà de ser una eina d'ús intern per a la Biblioteca. En aquell punt es decidí emprendre un projecte de creació d'una base de dades més completa. Un cop descrits cadascun dels elements de

cada prova a partir d'una llista controlada de descriptors, es van planificar tres etapes, desenvolupades de forma discontinua al llarg d'aquests sis anys. La primera va consistir a donar referència de les publicacions on varen aparèixer els gravats. En una segona etapa es van digitalitzar les proves d'una en una. Finalment, es van afegir dades referents a tot allò que va motivar la realització del gravat. Havent acabat la feina s'ha pensat que seria interessant, a més de donar a conèixer la base de dades, presentar els àlbums com una obra més d'Enric C. Ricart.



Els dos àlbums d'E. C. Ricart
que contenen les proves d'assaig.

APUNTS BIOGRÀFICS

Enric Cristòfol Ricart i Nin va néixer a Vilanova i la Geltrú el 2 de novembre de 1893. Era fill de Josep Francesc Ricart i Marrugat i de Dolors Nin i Ricart. És considerat per una majoria una persona bondadosa, discreta, ordenada, elegant, autodisciplinada, metòdica i un gran treballador. Desenvolupà les disciplines artístiques de la pintura, el gravat i el dibuix, identificant-se plenament amb el moviment noucentista. Malgrat que va excel·lir en la tècnica del gravat, l'artista tingué sempre la vocació de pintor. De fet, no va deixar mai de pintar, ni quan arribà a ser un xilògraf de renom internacional. Hi ha obra pictòrica seva en diferents col·leccions particulars i una mostra a la Biblioteca Museu Víctor Balaguer. Teresa Costa Gramunt, a la seva biografia sobre Ricart,¹ sintetitza els trets comuns en l'obra de l'artista: «l'ordre, la pulcritud, harmonia en la composició (amb una certa tendència a no deixar gaires espais buits, no fos cas que l'atrapés l'“horror vacui”», la transparència, l'oferir un discurs “mut”, perceptible només per aquells que saben apreciar el joc, la paradoxa o el moviment de la quietud, la precisió en el dibuix, en el gravat, l'atenció als detalls, la preparació minuciosa de qualsevol treball que emprengué...». Aquests trets tenien la seva correspondència en l'àmbit personal del pintor i xilògraf, home de vida metòdica i ordenada.

Ricart visqué una infància difícil per raó de la seva salut malaltissa i delicada. Ja de ben petit va mostrar el seu interès pel dibuix, però fou més endavant quan se li reconegueren unes notables aptituds artístiques. Aquest darrer fet, sumat a uns mals resultats acadèmics a l'Escola Industrial de Vilanova, desencadenà

que el seu pare l'inscrigués a l'Escola d'Art de Francesc d'Assís Galí i Fabra. Hi començà els estudis de pintura l'octubre de 1911.

Mentre n'era alumne, a finals de 1913 concretament, es desvetllà en Ricart el desig de pintar. En tingué part de culpa la nova estètica cubista, la qual arribà a Barcelona la primavera de 1912 amb una exposició a les Galeries Dalmau d'aquesta ciutat. Aquest desig no es va arribar a materialitzar, de moment, a causa del primer viatge de Ricart a Itàlia, el gener de 1914. Un viatge que, en paraules de Teresa Costa Gramunt,² «li capgiraria la vida, eixamplant-li els horitzons».

A Florència, on passà sis mesos, va trobar-se amb Rafael Sala, amb qui freqüentà l'acadèmia lliure Viale Milton i visità museus, esglésies, palaus, convents... arreu on es poguessin veure obres d'art «en el mateix lloc on foren creades».³ Allí descobrí Fra Angelico, Giotto i Signorelli, s'enamorà de la tècnica de Botticelli i confirmà definitivament la seva vocació artística. Ambdós vilanovins feren amics en els cenacles artístics de la ciutat, com ara el cafè Giubbe Rosse i la taverna Lapi, lloc de reunió dels seguidors del moviment futurista. L'admiració per Botticelli i el contacte amb els futuristes deixaren empremta en l'estil de Ricart, al transferir-li el gust per l'equilibri formal entre el clàssic i el modern. Durant aquest primer viatge a Itàlia, féu una breu estada a Venècia, atret per la calma i sumptuositat dels seus palaus.

L'estiu de 1914, Ricart tornava a sera Vilanova. Continua les classes amb el mestre Galí, aleshores a l'Escola del Bells Oficis. Durant

Retrat d'E. C. Ricart
pintat per Alexandre de Cabanyes el 1920.



la Primera Guerra Mundial, Barcelona acollí artistes estrangers que fugien del conflicte, la qual cosa comportà l'organització de diferents activitats artístiques i literàries. Ricart no se'n mantingué al marge i participà en aquest escenari. Amb Rafael Sala, qui havia tornat d'Itàlia pocs dies després que ell, s'afegí a la tertúlia formada per vilanovins de renom (Alexandre de Cabanyes, Huarte, Francesc Gumà, Josep F. Ràfols, els germans Oliva, Damià Torrents i Miquel Ferrà). D'aquesta tertúlia nasqué el 1915 la revista *Themis*, «amb el propòsit d'higienitzar la vida cultural vilanovina»,⁴ que tingué una vida efímera. La publicació del *Manifest de la dona futurista*, significà un descens excessiu del nombre de subscriptors, fet que la ferí de mort. Fou a *Themis* precisament on Ricart

publicà els seus primers gravats. Aquell any, l'artista vilanoví compartí taller a Barcelona, al carrer Baix de sant Pere, amb Joan Miró.

Ricart exposà per primera vegada el gener de 1917. Fou a les Galeries Dalmau del carrer de la Portaferriassa. Hi dugué olis, dibuixos, guaixos, boixos i linòleums. El mateix any, viatjà a Mallorca, engrescat per Miquel Ferrà. Hi va fer molts dibuixos i dues pintures de Deïà.

La fi de la Primera Guerra Mundial esperonà els artistes de la «colla»⁵ de Ricart a viure noves experiències. Aquesta «colla», batejada per Josep M. Junoy amb el nom d'Escola de Vilanova, acabà convertint-se el 1918 en l'Agrupació Courbet, la qual es dissolgué el 1919.

L'hivern de 1920, Ricart viatjà a París, on entrà en contacte amb els catalans que s'hi estaven. Allà va conèixer Félix Fénélon, director de l'editorial La Sirène, crític d'art i assessor de les Galeries Bernheim. Fénélon li encarregà la il·lustració amb gravats al boix de l'obra *Carmen* de Prosper Mérimée, la qual però no arribà a ser publicada. Durant la seva estada a la ciutat del Sena, freqüentà el cafè de La Rotonde, atapeït d'artistes i bohemis, i l'acadèmia de pintura i escultura La Grand Chaumière.

Novament a Vilanova i la Geltrú, Ricart reprengué el costum de fer tertúlia. A les seves memòries parla de diverses: la que hi havia a la rebotiga de la farmàcia de Gustau Galceran, la de la platja, la de la casa del seu oncle, la de cal senyor Macià i la de cal parent Castany.



Inauguració de la sala Santiago marco al Foment Vilanoví el 17 de juny de 1951.

A la primera fila i d'esquerra a dreta: Armand Cardona Torrandell, Salvador Massana Mercader, Magí Mestres Estradé, Enric C. Ricart i Maties Ballester Cairat.

En aquella època, Ricart tornà diverses vegades a París i realitzà diferents viatges de curta estada: a Londres amb el seu germà, a Madrid, i passà una Setmana Santa a Sevilla.

El 1926, Ricart s'establí definitivament a Vilanova, on desenvolupà el seu dia a dia gravant, pintant, dibuixant... Visqué tranquil a la casa familiar de la Rambla i col·laborà sempre que se li ho va demanar en la vida cultural vilanovina. A més a més, en aquells anys començà una gran amistat amb el pintor Joaquim Mir.

La Guerra Civil trasbalsà Ricart. Durant el conflicte bèl·lic, escriví les seves memòries «perquè m'era una distracció necessària per alliberar el meu pensament de la feixuga obsessió que era viure uns dies monòtons, feixucs i de color de "catxumbo"». ⁶

Acabada la Guerra, participà en exposicions col·lectives acompanyat per Eugeni d'Ors. El 1946 entrà a formar part de l'Acadèmia del Far de Sant Cristòfol, impulsada pel mateix Ors. Des de llavors fins a la seva mort prematura, Ricart visqué «instal·lat en una certa placidesa [...] va voler allunyar-se de les picabaralles i de les capelletes habituals, així com de les estètiques "innovadores" que ja no tenien res a veure amb la seva visió de l'art». ⁷ Va morir l'11 de març de 1960 després d'una operació de ronyó.

Una mostra de la seva obra ha quedat fixada, també, a diferents espais de Vilanova i la Geltrú: una vidriera al·legòrica a la ciutat col·locada a l'Ajuntament, tres vidrieres més a l'església de Sant Antoni Abat i uns esgrafiats sobre la vellesa a la Casa d'Emparà. També és obra seva el retrat de Francesc

Gumà i Ferran que hi ha al Saló de Sessions de l'Ajuntament. Ricart exposà a les tres exposicions d'Art del Penedès (Vilafranca del Penedès, 1926; El Vendrell, 1927; i Vilanova i la Geltrú, 1929). Val a dir, també, que el 1947 va dissenyar i pintar els vestits per als components del Ball de Diablers de la ciutat i participà en els projectes de construcció del Drac i de la Mulassa. També féu els vestits del ballet de les Danses de Vilanova, que va crear el ballari Joan Magrinyà.

RICART COM A XILÒGRAF

Enric Cristòfol Ricart és una autoritat reconeguda en l'àmbit del gravat en fusta. Amb motiu de la publicació de les obres *Alaluyas*, de Santiago Vinardell, i *Trenta poemes*, de Josep Maria Millàs Raurell (ambdues il·lustrades per Ricart), el 1919 Josep F. Ràfols ja va escriure a *La Revista*: «el renaixement del gravat al boix a Catalunya, es deu únicament a l'Obiols⁸ i a Ricart». Uns anys més tard, el 1923, Josep Maria Junoy deia sobre Ricart: «A Catalunya, Enric C. Ricart s'ha especialitzat i ha excel·lit en aquest art de noble artesà. D'una gran distinció i d'una gran popularitat alhora, els boixos solen ser sintètics i detallístics en grau extraordinari.»⁹

Amb aquesta tècnica confeccionà ex-libris, impresos d'ocasió (nadales, marques, recordatoris de naixement i de comunió, participacions de casament...), goigs, il·lustracions per a llibres i publicacions periòdiques i gravats decoratius. En els gravats decoratius Ricart «s'expressà de forma més personal i lliure».¹⁰ El fet que Ricart hagi deixat la seva empremta artística en registres tan variats, ha dut a concloure que tenia dots suficients per ésser considerat, també, un dissenyador gràfic.

Oriol Pi de Cabanyes, a la seva obra *Enric-C. Ricart i el noucentisme*,¹¹ recull una reflexió de Maria Lluïsa Borràs¹² en aquest sentit: «[Ricart] va cobrir almenys sis facetes del treball habitual d'un dissenyador gràfic: el llibre imprès, el disseny de lletres, les publicacions periòdiques, la publicitat, la imatge d'identitat i el disseny d'utilitat pública».



Prova d'assaig d'un gravat per a *Carmen* de Prosper Mérimée, que li va encarregar l'editorial parisenca La Sirène el 1920, però no es va arribar a publicar.

De la totalitat de llibres il·lustrats per Ricart, els estudiosos de l'artista en destaquen: *La cavalcada de Ieldis* (1932), versió de Ventura Gassol; *El Quixot* (1933), de Miguel de Cervantes, publicat per The Limited Editions Club de Nova York; *La vida es sueño* (1933), de Calderón de la Barca; *The comedies histories & tragedies of William Shakespeare. Antony and Cleopatra* (1939), de William Shakespeare, publicada per la mateixa editorial; *El color de la vida* (1942), de Marià Manent; *El diablo cojuelo* (1943), de Luis Vélez de Guevara; i *L'Odissea* (1948), d'Homer, traduïda per Carles Riba.

Ricart començà a gravar el 1915 a Barcelona, però desenvolupà pràcticament tota la seva obra a Vilanova i la Geltrú. L'aprenentatge de la tècnica el féu totalment de manera autodidàctica. Es considera que l'interès de Ricart pel gravat al boix se li despertà durant la seva primera estada a Itàlia, concretament a Florència, el 1914. El colpí especialment, segons recull a les seves memòries, la visió d'una planxa de fusta de boix gravada i abans d'imprimir. Val a dir, també, que, havent tornat de Florència, Ricart impartí dos cursos de gravat a la fusta a l'Escola de Bells Oficis, a instància del seu mestre Francesc d'Assís Galí.

Inicialment, per gravar emprava gúbies i enformadors estrets, uns estris que li foren totalment inadequats. Ricart trobà la solució en un manual de gravar (dels coneguts Manuels Roret), on descobrí que el que calia emprar eren els burins.¹³

Ben aviat fou apreciada la seva habilitat com a gravador, coincidint amb la revalorització de les arts menors durant el Noucentisme, moment en què el gravador era considerat el prototipus de l'artista.

Ricart s'adaptà i restà fidel tota la seva vida a l'estil artístic noucentista. Maria Rosa Planas, al seu treball *Enric-Cristòfol Ricart: gravador del noucentisme*,¹⁴ destaca del llenguatge artístic de Ricart la inclusió d'elements de plàstica popular propers a la imatgeria, tractats de forma idealitzada, mai vulgar, i disposats en una ordenació geomètrica. Aquests elements, propis de la Catalunya mediterrània, descriuen la societat de la seva època amb tota mena de detalls i accessoris.

SOBRE ELS ÀLBUMS

Gairebé la totalitat dels gravats al boix realitzats per Ricart foren recollits per ell mateix en dos àlbums de proves d'assaig on hi ha també altres materials (retalls de llibres, impressions, anotacions autògrafes...). Aquests àlbums es consideren la síntesi de la seva persona: virtuós en l'ofici de gravador al boix i ordenat en extrem en molts aspectes de la seva vida. Cal afegir, a més, que són de gran utilitat per estudiar, almenys, la figura de l'artista com a gravador, l'evolució del seu estil i els elements iconogràfics que són recurrents en la seva obra.

Els àlbums de proves van arribar a la Biblioteca Museu Víctor Balaguer el 30 d'octubre de 1960 per donació dels hereus. A l'escriptura, en la llista d'obres i de documentació del gravador donades per la família, hi consta: «Dos álbumes llenos de pruebas de ensayo, que contienen recogida la casi totalidad de la obra xilográfica de E. C. Ricart, desde el año 1917 hasta 1960».¹⁵ Aquesta "quasi totalitat" és certa, ja que, no sabem per quin motiu, no hi ha les proves de tots els gravats que va realitzar Ricart. Tampoc no hi ha en aquests àlbums, segurament per les seves grans dimensions, la totalitat dels gravats catalogats com a decoratius.¹⁶

Es tracta de dos àlbums de 35 x 27 cm amb enquadernació de color granat i de dos cargols cadascuna. El primer dels àlbums té 188 fulls numerats¹⁷ i al final 29 fulls en blanc, aquests de menor gramatge i sense numerar. Els primers 100 fulls són tots iguals, després ve un altre grup, del f. 101 al 128, en què la mida és la mateixa però estan "mal" tallats; i finalment del full 129 al 188 són 1,5 cm més

petits d'alçada. Aquest primer àlbum conté 1.072 gravats que van des de l'any 1915 al 1943. El primer full té un gravat imprès a manera de portada, aquest mateix gravat es repeteix en el full següent ja en forma de prova, amb les anotacions corresponents. El segon àlbum té les cobertes un pèl més gruixudes que el primer i els cargols són més rudimentaris, van collats amb dues femelles d'orelles. Aquest segon àlbum té en total 267 fulls, tots ells numerats. Els 130 primers fulls són tots iguals, aproximadament de la mateixa mida que l'últim grup numerat del primer àlbum. Els fulls restants, si bé tenen les mateixes dimensions, són d'un gramatge clarament menor, alguns tallats "a mà". Aquest segon àlbum conté 1.858 gravats, datats des de l'any 1943 al 1960.

Els gravats estan ordenats cronològicament en els àlbums i dins de cada any estan ordenats per obres o sèries. És per això que hi ha sèries de gravats que porten per data l'interval de dos anys. És el cas de les sèries de proves dedicades a les *Aleluyas* de Santiago Vinardell, publicat a Madrid per Fernando Fe l'any 1919 amb trenta-dos gravats datats 1916-17; *La vida es sueño* de Pedro Calderón de la Barca, publicat a Barcelona per Gustavo Gili l'any 1933 amb quaranta gravats datats 1931-32; *Antologia lírica de Poblet*, publicada a Barcelona per Torrell de Reus l'any 1950 amb dotze gravats datats 1949-50; *Vida i miracles de Sant Benet*, publicat a l'Abadia de Montserrat el 1955 amb noranta-nou gravats datats 1948-50; *Mutualidad Catalana Mercantil e Industrial de Accidentes de Trabajo y Previsión: XXV aniversario de su fundación* amb text de Joan Perucho, publicat a Barcelona per la Sociedad

1938
 Escut de Vilanova
 B
 a canvi d'unes planxes de
 bois (tele una historia)
 No es troba a l'Ajuntament
 on vaig viure (1948)



Full núm. 135 del primer àlbum de proves. Destacada es veu una anotació autògrafa de Ricart que es troba al revers d'aquest full.

Alianza Artes Gráficas el 1958 amb trenta-un gravats datats 1957-58 i també alguns dels seus *christmas* estan a cavall entre dos anys.

A més de l'any, en la majoria de gravats hi ha altres anotacions hològrafes de Ricart, moltes fan referència al motiu o encàrrec del gravat i algunes altres a qüestions de la impressió o de l'edició. Es tracta d'anotacions fetes amb curiositat. En quasi la meitat dels gravats hi ha l'anotació «prova d'assaig». En el cas d'il·lustracions per a llibres hi consta la referència de la publicació, normalment amb el títol del llibre “aproximat o real”, el nom de l'autor i l'editor. Si és el cas que el gravat tenia un títol, Ricart l'anotava. En alguns casos el que consta és el títol del capítol que havia d'il·lustrar el gravat. En la majoria de gravats d'ocasió (nadalenques, recordatoris, invitacions, targetes, paper de cartes, etc.) hi ha constància del nom de qui feia l'encàrrec, de la persona a qui anava adreçat, o d'ambdós. Aquests gravats d'ocasió sovint eren impresos per Oliva de Vilanova, se'n poden comptar més de quatre-cents cinquanta casos.

Un altre dels motius que portava Ricart a fer una anotació és la fusta amb què treballava. En dues sanefes amb forma de rèptils, gravades el 1947, hi diu: «per aprofitar una llenca de fusta». Hi ha també tres proves, entre els anys 1951 i 1956, en què Ricart va anotar que provava la fusta de blada,¹⁸ es tracta de dos monogrames petits, un fet en un rodet de fil per a Ton Pi i l'altre per a Romà Olivella Montesinos, i un tercer, més gros, amb una nadalenca per al Dr. Gibert Queraltó.¹⁹ En un gravat de 1948 per a la serradora mecànica de J. Artigas anota «per a provar fusta de cirerer que aquesta serradora

m'ha facilitat». També referent al suport on va fer el gravat hi ha l'anotació: «linòleum (fet a corre-cuita per a les invitacions de l'exposició a Mataró)».²⁰

També són interessants les anotacions on explica que el gravat es va suprimir de l'edició, o va ser substituït per un altre, en aquest darrer cas, si el motiu de substitució no és el trencament de la fusta o una altra causa tècnica, Ricart no l'explica, com a màxim en constata la substitució. En alguns casos però, podem intuir-ne i fins i tot deduir-ne el motiu. Per exemple, en els quaranta-vuit gravats corresponents a l'auca de Sant Nin i Sant Non, n'hi ha vuit que tenen dues versions, les definitives segurament pretenien ajustar-se més fidelment a la història dels personatges. Dels vuitanta gravats que van publicar-se a la *Vida i miracles de Sant Benet*, n'hi ha dotze que tenen dues versions, en alguns d'aquests la diferència entre les dues proves és la figura de sant Benet: en la versió que finalment es va publicar apareix sense la barba i amb una tonsura diferent de la de la primera versió. En un recordatori de vestir llarg²¹ Ricart va fer dues versions de la noia, una de més càndida i l'altra més sensual, aquesta segona porta l'anotació «inutilitzat». Amb tot, més d'una cinquantena de gravats tenen més d'una versió, normalment dues.

En molt poques ocasions hi ha anotat quants exemplars se'n van imprimir i en quin tipus de paper. Alguns dels casos en què ho diu són: l'auca de la Festa Major, un bodegò a dues tintes del 1923, un gravat per a l'exposició-concurs Fira del vi de Vilafranca i tots els gravats decoratius que apareixen als àlbums de proves.



Gravat amb el qual Ricart va guanyar el primer premi del concurs convocat en ocasió de l'Exposició d'Ex-libris de Barcelona de 1950.

Ricart també anotava si havia presentat el gravat en algun concurs i si havia rebut algun premi. En són exemples l'al·legoria de Montserrat per al Concurs Montserratí, el primer premi del concurs convocat en ocasió de l'Exposició d'Ex-libris de Barcelona de 1950, el primer premi del Concurs de gravat de la Festa Major de Pals, diversos premis als concursos de l'Associació d'Exlibristes de Barcelona (Premi Sedó Peris-Mencheta) entre els anys 1952 i 1959, un gravat presentat fora de concurs a l'Exposició-concurs Fira del vi de Vilafranca i el primer premi del concurs El Arte y el Deporte, per on va fer dos gravats, un Arquer, premiat, i una Nedadora.

La cura, o si es vol meticulositat, en les anotacions dels àlbums es constaten amb el registre que feia Ricart dels usos posteriors al primigeni que havien tingut els gravats. En són l'exemple més nombrosos alguns dels gravats per a *christmas*. També

hi ha anotacions al cap del temps en un monograma per a Poblet fet el 1946 i «refet» el 1954, en un Sant Bernat per a Poblet fet el 1948 i «esmenat» el 1950,²² en un gravat per a *El meravellós desembarcament d'Empúries*,²³ del qual va haver de fer una «rèplica de l'extraviat (1951)» l'any següent, en un escut de Vilanova i la Geltrú datat el 1938 i que «no es troba a l'Ajuntament on vaig lliurar-lo (1948)», en diverses proves d'il·lustracions per a llibres on Ricart fa constar que «finalment no hi va sortir» o en el cas de les proves per a un llibre de Clarà de l'editorial Argos on diu «no es publicà aquest llibre i sembla que s'han perdut els gravats».

Com a anotacions més tècniques destaquen, per nombroses, qüestions relacionades amb el color de la tinta que s'havia d'emprar, notes referents a gravats amb més d'una planxa, retocs i modificacions que calia fer en el gravat i «primers assaigs de camafeu» (prova datada el 1923, numerada 5/9 i signada). Ricart també anota queixes, com la que apareix a les proves per a *Àncores i estrelles*: «Es va imprimir tan precipitadament (per haver-se concedit un premi a l'autor) que perquè els gravats originals sortien confosos es van treure fotogravats de tots. I el pitjor va ésser que d'alguns es va treure el gravat mecànic de la prova d'estat, abans d'esmenar i retocar la planxa!». I la que acompanya la prova d'assaig per a una participació de casament de Nicolau Barquet: «El tiratge definitiu és dolentíssim: a la impremta no van mostrar-me proves per a retocar».

Ricart molt sovint anota en les proves quina part del llibre il·lustren (portada, llom, capítol, colofó, justificació de tiratge, etc.).



Gravat que recrea un moment de la verema, elaborat per a un anunci de la marca Codorniu, l'any 1955.

Com a anotacions curioses, exemples de la ironia i la reserva que caracteritzaven Ricart, destaquen: «Aquest, hi anirà o no hi anirà»,²⁴ «A canvi d'un es planxes de Goig (tota una història)»²⁵ i «vinyeta (no sé com ha anat a parar a la impremta X de Barcelona)».²⁶

Una vuitantena de proves estan repetides, això vol dir que del mateix gravat en va conservar dues proves i, alguna vegada, tres. També es dona algun cas en què hi ha enganxada a l'àlbum la reproducció impresa del gravat, en forma de retall o sencera, o del fotogravat. Hi ha setanta-vuit proves acolorides, algunes d'elles també tenen la versió sense acolorir. En papers de colors, diferents del blanc, hi ha cinquanta-cinc proves, la majoria són gravats petits, encàrrecs personals per a ex-libris o paper de carta, tot i que algunes són il·lustracions per a llibres.

Molts dels encàrrecs personals es van repetint al llarg dels anys; és el cas de les nades per a Joan Blanch Boés, per a Tecla Sala o per a Juan Gibert Queraltó. Per a aquestes mateixes persones o per a membres de llurs famílies hi ha també encàrrecs d'ex-libris, recordatoris de batejos i primeres comunions, etc. Aquesta tradició familiar d'encarregar gravats per il·lustrar les celebracions es dona tant en famílies de Barcelona com, evidentment, de Vilanova. També hi ha molts gravats dedicats a familiars de Ricart mateix. Pel que fa a aquesta repetició d'encàrrecs, a més de famílies, hi ha dues firmes comercials que també es poden destacar: són Codorniu i Carbones del Nalón. Un altre cas d'abundància de gravats és el de les editorials i editors, per exemple Montserrat Borrat i Josep Zendera, per als quals Ricart va treballar tant per il·lustrar llibres com per il·lustrar esdeveniments familiars.



Prova d'assaig per a una felicitació el Nadal de 1958, encarregada per Carbones del Nalón.

CATALOGACIÓ DELS ÀLBUMS DE PROVES

Com s'ha explicat a la introducció, al llarg de sis anys i en diferents etapes, la Biblioteca ha fet un buidatge dels àlbums, és a dir, s'han catalogat les proves d'assaig una per una. S'han digitalitzat els gravats amb doble format, un de preservació i un altre de consulta, de manera que cada registre de la base de dades té la descripció detallada del gravat i la imatge associada. També s'hi han fet constar les anotacions que Ricart va fer en cadascun d'ells. A partir de les llibretes de guanys, en què Ricart anotava els ingressos que obtenia del seu treball; dels quaderns Kodak²⁷ i de les *Memòries*²⁸ que va escriure el gravador; i també a partir d'altres informacions extretes de Planas²⁹ i Roig³⁰ i dels mateixos llibres i revistes on es van publicar els gravats originàriament,

s'han afegit dades, per exemple de qui va fer l'encàrrec o a qui anava adreçat, de la primera publicació on van aparèixer o del tema que representen; aquest últim és el cas de goigs, ex-libris i retrats, en què s'ha afegit una matèria a la descripció de la prova. S'han classificat les proves segons el tipus de document seguint i ampliant la classificació feta per Planas.³¹

Amb aquest article i sobretot a la base de dades de les proves d'assaig, la Biblioteca fa la dissecció per als investigadors i per al públic en general d'una obra, els àlbums de proves, que resumeix Ricart: la seva personalitat, ordenada i meticulosa; la seva trajectòria professional, excel·lent i canviant, i la relació amb els seus contemporanis "familiars, amics, clients i "amos"". Esperem que en aquesta presentació dels àlbums i llur catalogació els interessats en l'obra de Ricart trobin una eina útil i profitosa per aprofundir en el coneixement del personatge.

Com a professionals és just agrair a Ricart la meticulositat i rigorositat amb què va confeccionar, gairebé durant cinquanta anys, aquests àlbums de proves; això ens ha facilitat molt la feina i ens ha esperonat a l'hora de treballar, fins al punt de patir una mena de "síndrome Ricart" d'obsessió per la feina ben feta.



Notes:

- ¹ COSTA GRAMUNT, Teresa. *Enric-Cristòfol Ricart i Nin: 1893-1960*. Vilanova i la Geltrú: Ajuntament, 2003.
- ² COSTA GRAMUNT, Teresa. *Op. cit.*
- ³ RICART, Enric Cristòfol. *Memòries*. Edició i notes a cura de Ricard Mas Peinado. Barcelona: Parsifal, 1995.
- ⁴ COSTA GRAMUNT, Teresa. *Op. cit.*
- ⁵ RICART, Enric Cristòfol. *Op. cit.*
- ⁶ RICART, Enric Cristòfol. *Op. cit.*
- ⁷ COSTA GRAMUNT, Teresa. *Op. cit.*
- ⁸ Josep Obiols i Palau (Sarrià, Barcelonès, 1894 – Barcelona, 1967).
- ⁹ RAFOLS FONTANALS, Josep Francesc. *E. C. Ricart*. Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa, 1981.
- ¹⁰ PUIG ROVIRA, Francesc Xavier. *Diccionari biogràfic de Vilanova i la Geltrú*. Vilanova i la Geltrú: Ajuntament, 2003.
- ¹¹ PI DE CABANYES, Oriol. *Enric-C. Ricart i el noucentisme*. Barcelona: Lunwerg; Caixa de Terrassa, 2007.
- ¹² BORRÀS, Maria Lluïsa. *Enric C. Ricart: de la pintura al gravat: exposició del centenari: 1893-1993*. Vilanova i la Geltrú: Organisme Autònom Biblioteca Museu Víctor Balaguer; Ajuntament, 1993.
- ¹³ RICART, Enric Cristòfol. *Op. cit.*
- ¹⁴ PLANAS, Rosa Maria. *Op. cit.* Pròleg de Jaume Pla. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 1998.
- ¹⁵ Arxiu Biblioteca Museu Víctor Balaguer [0.0.3/2]. En realitat la primera prova està datada el 1915.
- ¹⁶ Hem seguit la classificació de tipus de gravats establerta a: PLANAS, Rosa Maria. *Op. cit.*
- ¹⁷ La numeració dels fulls no és originària, sinó que es va fer a l'arribar a la Biblioteca Museu Víctor Balaguer.
- ¹⁸ Fusta blanca, fàcil de treballar.
- ¹⁹ Per a Joan Gibert Queralto en l'àlbum hi ha dotze gravats per a nadesles i un ex-libris.
- ²⁰ Es tracta d'un gravat fet el 1926 amb motiu d'una exposició de pintures d'E. C. Ricart a la Sociedad Artística y Literaria de Mataró els mesos de novembre i desembre d'aquell any.
- ²¹ Per a la filla d'Enric Prats de Reus.
- ²² Per a Poblet hi ha en els àlbums de proves fins a 145 gravats.
- ²³ BRUNET, Manuel. *El meravellós desembarcament d'Empúries*. Barcelona: Estel, 1951.
- ²⁴ En una nadalenca per a Llorell, SA, l'any 1959.
- ²⁵ En un escut de Vilanova de l'any 1938.
- ²⁶ Gravat amb un porró i un gotim de raïm, datat el 1943.
- ²⁷ Es coneixen amb el nom de *Kodak* sis llibretes de notes manuscrites en què E. C. Ricart va anotar els seus pensaments i reflexions des de març de 1922 fins a juliol de 1956 i que formen part del fons de la BMVB.
- ²⁸ RICART, Enric Cristòfol. *Op. cit.*
- ²⁹ PLANAS, Maria Rosa. *Op. cit.*
- ³⁰ ROIG MONTSERRAT, Joan. *El xilògraf Enric-Cristòfol Ricart i els goigs*. Tarragona: Gogistes Tarragonins; Vilafranca del Penedès: Institut d'Estudis Penedesencs, 1999.
- ³¹ Vegeu: PLANAS, Maria Rosa. *Op. cit.*

BIBLIOGRAFIA

BARJAU RICO, Santi. *Barcelona art i aventura del llibre: la impremta Oliva de Vilanova*. Barcelona: Ajuntament, 2002.

BORRÀS, Maria Lluïsa. *Enric C. Ricart: de la pintura al gravat: exposició del centenari: 1893-1993*. Vilanova i la Geltrú: Organisme Autònom Biblioteca Museu Víctor Balaguer; Ajuntament, 1993.

COSTA GRAMUNT, Teresa. *Enric-Cristòfol Ricart i Nin: 1893-1960*. Vilanova i la Geltrú: Ajuntament, 2003.

FERRER SOLER, Albert; ANGUERA LLAURADÓ, Antoni. *Llibre dels gegants i demés entremesos populars de Vilanova i la Geltrú*. Vilanova i la Geltrú: Joan Rius i Vila, 1964.

PI DE CABANYES, Oriol. *Enric-C. Ricart i el noucentisme*. Barcelona: Lunwerg; Caixa Terrassa, 2007.

PLANAS, Maria Rosa. *Enric-Cristòfol Ricart: gravador del noucentisme*. Pròleg de Jaume Pla. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 1998.

PUIG ROVIRA, Francesc Xavier. *Diccionari biogràfic de Vilanova i la Geltrú: dones i homes que han fet història*. Vilanova i la Geltrú: Ajuntament, 2003.

RÀFOLS FONTANALS, Josep Francesc. *E. C. Ricart*. Pròleg de Francesc Xavier Puig Rovira. Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa, 1981.

RICART, Enric Cristòfol. *Memòries*. Edició i notes de Ricard Mas Peinado. Barcelona: Parsifal Edicions, 1995.

ROIG MONTSERRAT, Joan. *El xilògraf Enric-Cristòfol Ricart i els goigs*. Tarragona: Gogistes Tarragonins; Vilafranca del Penedès: Institut d'Estudis Penedesencs, 1999.